

e-ISSN:2587-2168

Year: 2022

Vol: 8 Issue: 45

pp 654-663

Article ID

64457

Arrival

05 August 2022

Published

30 September 2022

DOI NUMBER<http://dx.doi.org/10.29228/ideas.64457>**How to Cite This Article**

Yaşar, Y., Narin, H., Tekdağ, S., Demir, Ö., Varanlar, M. & Önemli H. (2022). "Covid 19 Pandemi Sürecinde Eğitimde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yapılan Çalışmaların İncelenmesi", International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, (e-ISSN:2587-2168), Vol:8, Issue:45; pp: 654-663

International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Covid 19 Pandemi Sürecinde Eğitimde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yapılan Çalışmaların İncelenmesi

Analysis of the Studies on the Problems in Education During the Covid 19 Pandemic Process

Yüksel Yaşar ¹ , Hüseyin Narin ² , Seyfettin Tekdağ ³ , Ömer Demir ⁴ , Murat Varanlar ⁵ , Hamit Önemli ⁶

¹⁻²⁻⁴⁻⁵⁻⁶ Okul Müdür., MEB, Diyarbakır, Türkiye
³ Öğretmen., MEB, Diyarbakır, Türkiye

ÖZET

Yeni korona virüs salgını çok kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Alınan tüm önlemlere karşın pandemiyin küresel etkilerinin önüne geçilememiştir. Salgınlar tarihi incelendiğinde, salgınların daha çok ekonomik ve sağlık üzerindeki etkisi önemsenmektedir. Ancak psikolojik ve eğitime etkisine dair araştırmalar daha çok 21. Yüzyılda yapılmış. Bu araştırmaların birçoğu yetişkinlere yöneliktir. Bu kapsamda pandemilerin çocuklar üzerindeki etkilerinin araştırılması büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle Pandemi döneminde yaşanan kısıtlamaların çocuklar üzerindeki etkisini, anlamak ve belirlemek bu çalışmanın amacıdır. Bu çalışmada içerik analizi yöntemiyle çocukların pandemiden nasıl etkilendiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda Pandemi tarihi incelenmiş, alınan önlemlerin eğitim ve eğitim ortamlarına etkileri değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Pandemi süreci, Eğitim, Sorunlar**ABSTRACT**

The new corona virus epidemic has affected the whole world in a very short time. Despite all the measures taken, the global effects of the pandemic could not be prevented. When the history of epidemics is examined, the effect of epidemics on the economy and health is considered more important. However, research on its psychological and educational effects was mostly conducted in the 21st century. Many of these studies are aimed at adults. In this context, it is of great importance to investigate the effects of pandemics on children. For this reason, it is the aim of this study to understand and determine the effect of the restrictions experienced during the pandemic period on children. In this study, it was tried to reveal how children were affected by the pandemic with the content analysis method. In this context, the history of Pandemics was examined and the effects of the measures taken on education and training environments were evaluated.

Keywords: Pandemic process, Education, Problems**1.GİRİŞ**

Salgınlar tarihini incelerken bölgesel salgınların yani epidemilerin nasıl pandemilere dönüştüğünü ve bu dönüşümdeki etkili faktörleri ele alacağız. Tarihte bilinen ilk salgın MÖ tarihinde meydana gelen çiçek salgınıdır (Yıldırım, 2020: 4). Çiçek salgını MÖ ortaya çıkmış olmasına rağmen tedavisinin ve aşısının bulunması çok uzun yıllar almıştır. Çiçek hastalığından sonra ise veba salgınları ortaya çıkmıştır. Veba salgını Çin'de ortaya çıkmasına rağmen 14. yy 'da Avrupa'yı önemli ölçüde etkileyen bir salgın niteliğindedir. Veba hastalığı insan vücudunda irinle dolu siyah şişkin yaralar meydana getirdiğinden kara ölüm adıyla anılmaktadır. Veba sonrası ise Tifüs, Kolera ve influenza gibi salgınlar ortaya çıkmıştır. Tüm bu pandemik hastalıkların yayılım süreçleri farklıdır. İnsanlık tarihi boyunca ortaya çıkan bu pandemilerin etki biçimlerini incelerken 3 önemli kavram açısından değerlendirme yapacağız. Bunlar Ticaretin yaygınlaşması, Sanayi Devrimi ve küresel savaşlardır.

Bölgesel salgınların pandemilere dönüşmesindeki ilk önemli faktör ticaretin yaygınlaşmasıdır. Salgınlar önceleri ortaya çıktıkları bölgelerde büyük yıkımlara yol açıda ticaretin gelişmesiyle birlikte uluslararası sınırları aşarak tüm dünyayı etkisi altına almaya başlamıştır (Yaşayanlar, 2020: 49-55). Ticaret, sınırların aşılmasında hatta sınırların kaldırılmasında büyük rol oynayarak küreselleşme sürecinin başlangıç noktası olmuştur. Bir salgının pandemi olarak değerlendirilmesi için bütün dünyayı etkisi altına alması gerektiği düşünüldüğünde, ticaretin rolü daha iyi anlaşılabilir. Tarihsel süreç ilerledikçe ticaretin kapsamı ve etkisi her geçen yıl artmış ve küreselleşme daha da büyük boyutlara ulaşmıştır (Yıldırım, 2020:15). Yeni ticaret yollarının arayışından doğan Coğrafi Keşifler sonucunda yeni kıtalar keşfedilmiştir. Dünyanın sınırları genişletilmiştir. Coğrafi keşifler sonucunda Amerika Kıtası bulunmuş. Amerika kıtasının keşfi pandemic tarihi açısından önemli bir rol

oynamıştır. 1520- 1899 yılları arasında yaşanan ve Büyük Kıyam adı verilen salgında milyonlarca Amerikalı Kızılderili hayatını kaybetmiştir (Derman, 2020: 63).

Salgınların yayılmasında ve etkilerinin artmasında Ticaretin, Sanayi Devriminin ve savaşların çok önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Genellikle salgınların sebepleri, mikroskobik canlıların doğal çevrelerindeki büyük çalkantılara gösterdikleri tepkilerdir (Irwin, 2016:20). Savaşlar, Sanayi Devrimi ve ticaretin yaygınlaşması epidemilerin Pandemilere dönüşmesi sürecine büyük katkıda bulunmuş ve 21.yy'da yaşanan pandemilere zemin hazırlamıştır. Hazırladığı bu zemin küreselleşmeye dayanmaktadır.

21. yüzyılda toplumsal düzenin bozulduğu, etkileşimlerin arttığı, bireyselleşmenin zirveye ulaştığı, hayvanlarla ilişkilerin geliştiği ve seyahat imkanlarının çoğaldığı göz önüne alındığında pandemilerin modern çağın en büyük problemlerinden biri olduğu söylenebilir (Gates, 2020:1677-1679). Bu nedenle COVID 19 pandemisinin dünyayı önemli ölçüde tehdit ettiği açıktır. COVID 19 salgını başlamış olduğu Mart 2019 tarihinden bu yana binlerce insanın ölümüne neden olmuş, ekonomiyi önemli ölçüde sarsmış, toplumsal yaşamına yeniden yön vermiş ve sosyal yapıda değişimlere neden olmuştur. Salgın hastalıklar devlet ve toplum için hayati öneme sahip faaliyetleri ve toplum yaşamındaki olağan akışını önemli ölçüde etkileyerek, çeşitli zorluklara ve ekonomik kayıplara sebep olmaktadır.” (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2019). Etki alanını düşündüğümüzde oldukça geniş kapsamlarda etkili olmuştur. Teknolojinin gelişimine, kümülatif bilgi yoğunluğuna, aşının bulunmasına ve ülkelerin ortak çabalarına rağmen etkisi istenen düzeyde tutulamamıştır. Bu nedenle COVID 19 salgınının neden bu denli etkili olduğunu anlamak için beklide tarihteki diğer salgınların incelenmesi önem arz etmektedir. Çünkü geçmişin tozlu sayfaları bugüne ışık tutabilir. Geçmişte yaşanan salgınların yapısı incelendiğinde 21. Yüzyıla kadar farklı tiplerde salgınların ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak 21. Yüzyılda yaşanan salgınların çoğunluğu hızlı bulaşan ve solunum yollarını tehdit eden salgın tipindedir. Ayrıca bu salgınlar küresel çapa daha hızlı ulaşmaktadır. Bunun yanı sıra geçmiş salgınların günümüze bıraktığı hafıza önlemlerin gelişmesinde de önemli rol oynamıştır. Bu nedenle önlemlerin daha hızlı alındığını söylemek yanlış olmaz. Ancak önlemlere rağmen özellikle COVID 19 salgını çok hızlı bir biçimde yayılmış ve insanlığı tehdit eder hale gelmiştir.

COVID-19 virüsü, SARS-CoV ve MERS-CoV'unda içine bulunduğu Beta Coronavirus ailesi içinde yer alan bir virüs türüdür. COVID 19 virüsü 2019 yılında ortaya çıkmıştır. Kısa bir süre içerisinde tüm dünyayı etkisi altına aldığından pandemi olarak tanımlanmıştır (World Health Organization [WHO],2020). Bir solunum yolu enfeksiyonu olan korona virüs salgını insan sağlığını öncelikle fiziksel anlamda tehdit etmesine rağmen aynı zaman da psikolojik olarak da önemli ölçüde tehdit etmektedir (Almond ve Mazumder, 2005, 258-262). Özellikle salgının yayılmaya başladığı süreçte ve vaka sayılarında ciddi artışlar görüldüğünde bireylerin stres ve kaygı düzeyleri yükselecektir (Rajkumar vd., 2020, s.52). Çünkü önceki çalışmalarda solunum yollarını etkileyen hastalıkların ölüm kaygısını önemli ölçüde arttırdığı gözlenmiş, bunun da yoğun bir strese neden olduğu anlaşılmıştır (Wu, Chan ve Ma, 2005: 39-42). Ölüm korkusu toplumda ve bireylerde yoğun anksiyete ve strese neden olduğundan bireyler ve toplumların psikolojik durumlarının olumsuz yönde etkileneceğini söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra COVID 19 salgınıyla hayatımıza giren izolasyon süreci de bireylerin psikolojilerini etkileyen bir faktördür. İzolasyon sürecinde sosyal olanaklardan faydalanamadığımız göz önüne alındığında derin bir yalnızlığa düşebiliriz. Sosyal izolasyonun meydana getirdiği bu yalnızlık hissi de psikolojiyi olumsuz anlamda etkileyen bir faktördür (Holt-Lunstad, 2017:127-130). İzolasyon süreçleri sadece enfekte bireyler için değil, tüm bireyler için belirsizlik yaratmaktadır. Zira hem çalışma hayatının hem de eğitim hayatının online bir sürece dönüştüğü düşünüldüğünde izolasyonun hayatımızın bir parçası haline geldiğini söylemek mümkündür. Sosyal ilişkilerin bireyler üzerindeki olumlu etkileri göz önüne alındığında izolasyonun mutsuzluğa, ümitsizliğe sebep olması kaçınılmazdır.

COVID 19 salgını 21. yy'da yaşanan ilk küresel salgın olmasa da kapsadığı süre ve etki alanı açısından ilk kez karşılaştığımız bir salgın. Bu nedenle salgına karşı alınan önlemler ve salgın hakkındaki söylemler hemen hemen her gün değişmektedir. Bu da bireylerin kurumlara ve otoritelere olan güvenini önemli ölçüde sarsmıştır. 21. yy. da insanlar salgınlara önleyici çözümler getirmektense otoritenin salgınların etkilerini ortadan kaldırmasını ve devletlerin bu noktada aktif olmasını beklemekteydiler (Beck, 2011:1-5). Dolayısıyla otoritelere ve kurumlara karşı azalan güven de bireyleri çaresizliğe sürüklemiştir. Buna ek olarak enfeksiyonun ilk 5 günde gözle görülebilecek bir semptom göstermemesi, bulaş yollarındaki belirsizlik ve yapılan testlerin sonuçlarının yanlış çıkma ihtimali de bireylerin güven duygusunu sarsmaktadır. Güven duygusunu sarsan bir diğer faktör de ekonomik koşulların belirsizliğidir. Tüm bunlar bir arada düşünüldüğünde çaresizlik, güvensizlik ve mutsuzlukta bir salgın haline gelmiştir (Wu vd., 2009: 302-311). Janoff- Bulmann ve Timko (1987:141) hastalıkları tranvatik negatif olaylar olarak tanımlamışlardır ve bu salgında hastaların tranvatik tepkiler olan inkâr, şok ve şaşkınlık tepkilerini vereceklerini söylemek mümkündür. İnkâr insanların en temel ve ilkel savunma mekanizmalarından biridir. Bireyler bu savunma mekanizmasını kullanarak hastalığı kabul etme

aşamasındaki yaşadıkları zorlanmayı ifade ederler. Özellikle salgının ilk zamanlarında ölümlerin apar topar gömülmesi, hatta bazı ülkelerde ölümlerin yakılması salgının kabullenilmesini daha zor ve travmatik bir hale getirmiştir (Bozkurt, 2020: 304-318).

Hong Kong'da Asya Gribi salgını sırasında yapılan bir çalışmada bulaşıcı hastalıkların kaygıyı, stresi ve korkuyu arttırdığı bulunmuştur. Yapılan çalışmada insanların %16'sında kaygının önemli ölçüde arttığı ve %40'ında ise iş ve aile hayatındaki stresin önemli ölçüde arttığı keşfedilmiştir (Lau, Yang, Pang, Tsui, Wong ve Wing, 2005: 417-424). Salgının ilk günlerinde gıda raflarının boşalması, evlere kapanma, her bedensel duyumun COVID-19 belirtisi olarak yorumlanması, sosyal medya paylaşımları ile zihinlerin kirli bilgi sağanağına maruz kalması, internet ve televizyonlarda uzun saatler salgına dair programlar izlemek, korku ve paniği artırmıştır. Ölüm oranlarının artması ve özellikle ölümlerin sonrasında dini ritüellerin yerine getirilememesi de korkuyu ve kaygıyı arttıran diğer bir etmen olmuştur. Yakınlarını kaybeden bireylerin, ölüm sonrası ritüellerini gerçekleştirememesi yakınlarına veda edememelerine sebep olmuştur. Yas süreçlerinin ertelenmesi hatta gerçekleşmemesi uzun vadede kötü sonuçlar doğurabilir (Wallace vd., 2020: 70-76). Tüm bu etkenleri göz önüne aldığımızda COVID 19 salgınının psikolojik etkilerinin uzun vadeli ve oldukça dramatik olacağını söylemek mümkündür.

21. yüzyılda toplumsal düzenin bozulduğu, etkileşimlerin arttığı, bireyselleşmenin zirveye ulaştığı, hayvanlarla ilişkilerin geliştiği ve seyahat imkanlarının çoğaldığı göz önüne alındığında pandemilerin modern çağın en büyük problemlerinden biri olduğu söylenebilir (Gates, 2020: 1677-1679). Bu nedenle COVID 19 pandemisinin dünyayı önemli ölçüde tehdit ettiği açıktır. Ülkemizde COVID 19 salgınının başlamış olduğu Mart 2019 tarihinden bu yana binlerce insanın ölümüne neden olmuş, ekonomiyi önemli ölçüde sarsmış, toplumsal yaşamına yeniden yön vermiş ve sosyal yapıda değişimlere neden olmuştur. Salgın hastalıklar devlet ve toplum için hayati öneme sahip faaliyetleri ve toplum yaşamındaki olağan akışını önemli ölçüde etkileyerek, çeşitli zorluklara ve ekonomik kayıplara sebep olmaktadır." (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2019). Etki alanını düşündüğümüzde oldukça geniş kapsamlarda etkili olmuştur. Teknolojinin gelişimine, kümülatif bilgi yoğunluğuna, aşının bulunmasına ve ülkelerin ortak çabalarına rağmen etkisi istenen düzeyde tutulamamıştır. Bu nedenle COVID 19 salgınının neden bu denli etkili olduğunu anlamak için beklide tarihteki diğer salgınların incelenmesi önem arz etmektedir. Çünkü geçmişin tozlu sayfaları bugüne ışık tutabilir.

Geçmişte yaşanan salgınların yapısı incelendiğinde 21. Yüzyıla kadar farklı tiplerde salgınların ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak 21. Yüzyılda yaşanan salgınların çoğunluğu hızlı bulaşan ve solunum yollarını tehdit eden salgın tipindedir. Ayrıca bu salgınlar küresel çapa daha hızlı ulaşmaktadır. Bunun yanı sıra geçmiş salgınların günümüze bıraktığı hafıza önlemlerin gelişmesinde de önemli rol oynamıştır. Bu nedenle önlemlerin daha hızlı alındığını söylemek yanlış olmaz. Ancak önlemlere rağmen özellikle COVID 19 salgını çok hızlı bir biçimde yayılmış ve insanlığı tehdit eder hale gelmiştir. Salgınların öncelikli tehdidi ölümlerdir. Ancak 21. Yüzyılda bu durum da daha farklı boyutlarda ele alınmaktadır. ABD, Kanada, Avustralya ve çoğu Avrupa ülkesinde Çinlileri ve Asyalıları salgının kökeni olarak gösterilerek hedef guruplar haline getirildiği gözlemlendi (Chung, 2020: 686-687). Salgınların sadece fiziki boyutları değil psiko-sosyal ve eğitim boyutları da önem kazanmıştır. Çünkü salgınlar sadece ortaya çıktığı dönemi değil geleceği de tehdit etmektedir. Bu kapsamda salgınların geleceğimizi nasıl tehdit ettiğini anlamak da büyük önem taşımaktadır. Salgınlar geleceği özellikle ekonomik sosyal ve psikolojik açıdan etkilemektedir. Ekonomik ve sosyal etkilerle ilgili çok sayıda çalışma olmasına rağmen psikolojik etkilerin gelecekte yaratacağı sorunlarla ilgili yeterli çalışma ve veri bulunmamaktadır. Bu nedenle çocukların akut ve uzun vadeli psiko-sosyal durumlarının araştırılması ve incelenmesi eğitim süreçleri açısından büyük önem taşımaktadır. Zira geleceğin yetişkinleri çocuklardır. Çocukların salgında mahrum kaldığı haklar ve maruz kaldığı koşullar doğru bir şekilde değerlendirilmelidir.

Pandemiler tarihi çerçevesinde psikolojik ve davranışsal durumlarının, eğitim ve eğitimde yaşanan sorunların değerlendirilmesidir. Bireyin selametini esas alan eğitimde, yaşanan sorunlar ve pandeminin zorlu koşulları insan sağlığını hem fiziksel hem de psikolojik olarak etkilemektedir. Bu tezde özellikle çocukların yaşadığı psiko-sosyal problemlerin, eğitimde yaşanan sorunların gelecekte nasıl bir etkiye sahip olacağı, COVID 19 pandemisinin ortaya çıkış süreci kapsamında yarattığı sınırlandırmalar üzerinden incelenmiştir. Yaşanan akut psiko-sosyal sorunların uzun vadede geleceğimizi tehdit altına aldığı öngörüsüyle hareket edilmiştir. Bu nedenle tarihsel incelemeleri ve eğitimde oluşan sorunları anlamak amacıyla içerik analizi metodu kullanılmış ve olası etkiler ortaya konulmuştur. Olası etkiler ortaya konurken geçmiş literatürlerden ve araştırmalardan yararlanılarak çocukların psiko-sosyal durumlarında oluşan olumsuz etkiler ve eğitimde yaşanan sorunlar ortaya konmuştur.

Geçmiş salgınları anlamak ve ortaya çıkardığı yıkımın sonuçlarını doğru değerlendirmek, günümüzde yaşadığımız ve geleceğimizi tehdit eden salgınlara karşı korunmamızda oldukça önemli bir yer tutacaktır. Geçmiş dönemlerdeki salgınları incelemek, günümüzde yaşanacak salgın hasatlıkların daha iyi araştırılmasını sağlayabilir (Irvin, 2016: 20). Bu nedenle Salgınlar tarihini inceleyerek toplumların salgınlara karşı geliştirdiği savunma mekanizmalarını anlamamız gerekmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırma amacına uygun ve ekonomik olanak, verilerin toplanması ve çözümlenmesi için gerekli koşulların düzenlenmiş, tarama modeli kullanılmıştır. Birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmıştır. Pandemi tarihinden başlanarak; Covid-19 sürecinde eğitimde yaşanan sorunlar ortaya konulmuştur.

2.1. Veri Toplama Araçları

Covid-19 pandemi sürecinde eğitimde yaşanan sorunlara ilişkin yapılan çalışmalar incelenmiştir. Doküman analizi yapılmıştır. Ulusal ve Uluslararası yayınlanan makale ve dergilerde yayınlanan yazılar araştırılmıştır. Pandemi süreci ve sonrasında çocukların eğitimlerinde yaşadığı sorunları ortaya koyan çalışmalar ele alınmış, internet sitelerinden faydalanılmıştır.

2.2. Verilerin Analizi

Tarihten günümüze kadar gelen salgın hastalıklar incelenmiş son olarak günümüz salgın hastalığı olan Covid-19 pandemisi araştırılmıştır. Araştırmalara bakıldığında Covid-19 sürecinde öğrencilerin dijital ortamda sunulan ders olanaklarına, eşit şekilde ulaşamadığını göstermektedir. Dolayısıyla bu eşitsizlik bazı öğrencilerin eğitimlerini sağlıklı alamamalarına sebep olmuştur. Pandemi, öğrencinin eğitim eksikliğinin yanında psikolojisini de olumsuz yönde etkilemiştir. Uygulanan yasaklarda arkadaşlarından ve eğitim ortamından uzak kaldığı için çocuklarda davranış bozuklukları oluşturmuştur.

3. BULGULAR

Covid 19 pandemisi nedeniyle yaşanan ölümler, alınan tedbirler, sosyal yaşamdaki kısıtlamalar toplumun her kesimi için yeni koşulların oluşmasına sebep oldu. Toplumun tüm elementleri salgın sürecinden doğrudan veya dolaylı bir biçimde etkilendi. Salgın insan sağlığını hem fizyolojik hem de psikolojik açıdan etkileri. Bu tezde salgının psikolojik etkilerinin olası sonuçları çocukların psikososyal gelişimi göz önüne alınarak değerlendirildi. Özellikle eğitimde yaşanan kesintiler, eğitim süreçlerinin dijitalleşmesi göz önünde bulunduruldu. Bu bölümde Covid 19 sürecine ilişkin kaynaklardan bulunan verilerin bir projeksiyonu yer almaktadır.

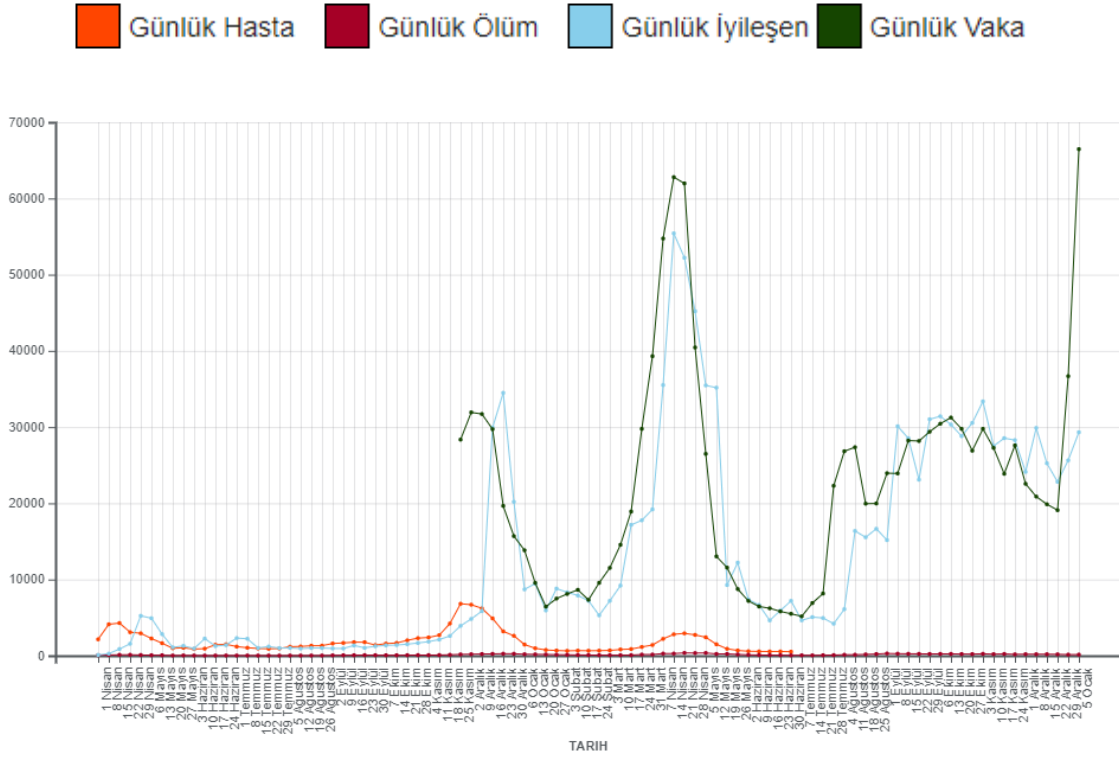
Tablo 1 de Pandemiler tarihi bölümünde bahsedilen dünya çapında yaşanan salgınlara etki süreleri ve yaşattıkları can kayıpları verilmiştir.

Salgın	Zaman Dilimi	Tip	Tahmini ölüm
Antonine Salgını	165-180	Çiçek veya Kızamık	5 milyon
Justinian Vebası (1. Veba Salgını)	541-542	Yersinia pestis bakterisi	30-50 milyon
Japonya Çiçek Salgını	735-737	Variola major virüsü	1 milyon
Kara Veba (2. Veba Salgını)	1347-1351	Yersinia pestis bakterisi	200 milyon
Yeni Dünya Çiçek Salgını	1520 ve sonrası	Variola major virus	56 milyon
İtalya Vebası	1629-1631	Yersinia pestis bakterisi	1 milyon
Londra Büyük Vebası	1665	Yersinia pestis bakterisi	100 bin
Kolera Pandemileri (1-6)	1817-1923	V. cholerae bakterisi	1 milyon
3. Veba Salgını	1885	Yersinia pestis bakterisi	12 milyon
Sarı Humma Salgını	1800'lerin Sonu	Virüs	100-150 bin
Rus Gribi	1889-1890	H2N2 virüs	1 milyon
İspanyol Gribi	1918-1919	H1N1 virüs	40-50 milyon
Asya Gribi	1957-1958	H2N2 virüs	1,1 milyon
Hong Kong Gribi	1968-1970	H3N2 virüs	1 milyon
HIV/AIDS	1981- günümüz	Virüs	25-35 milyon
SARS	2002-2003	Koronavirüs	770
Domuz Gribi	2009-2010	H1N1 virüs	200 bins
Ebola	2014-2016	Ebolavirüs	11 bins
MERS	2015 - günümüz	Koronavirüs	850
COVID-19	2019 - günümüz	Koronavirüs	

Kaynak: (wikipedia.org)

Tablo 1 de tarihte görülen salgınlara etki süreleri ve yaşattıkları can kayıplarına ilişkin veriler bulunmaktadır. Tablo incelendiğinde salgınlara olası etkilerin boyutlarına dair bir yapı ortaya çıkmaktadır. Salgınların uzun

yıllar boyunca toplumları etkileyebildiği ve çok sayıda can kaybına sebep olduğunu söylemek yanlış olmaz. Covid 19 salgınına ilişkin veriler ise halen etkisini sürdürmekte ve her geçen gün yaşanan kayıplar ve etki alanı artmaktadır.

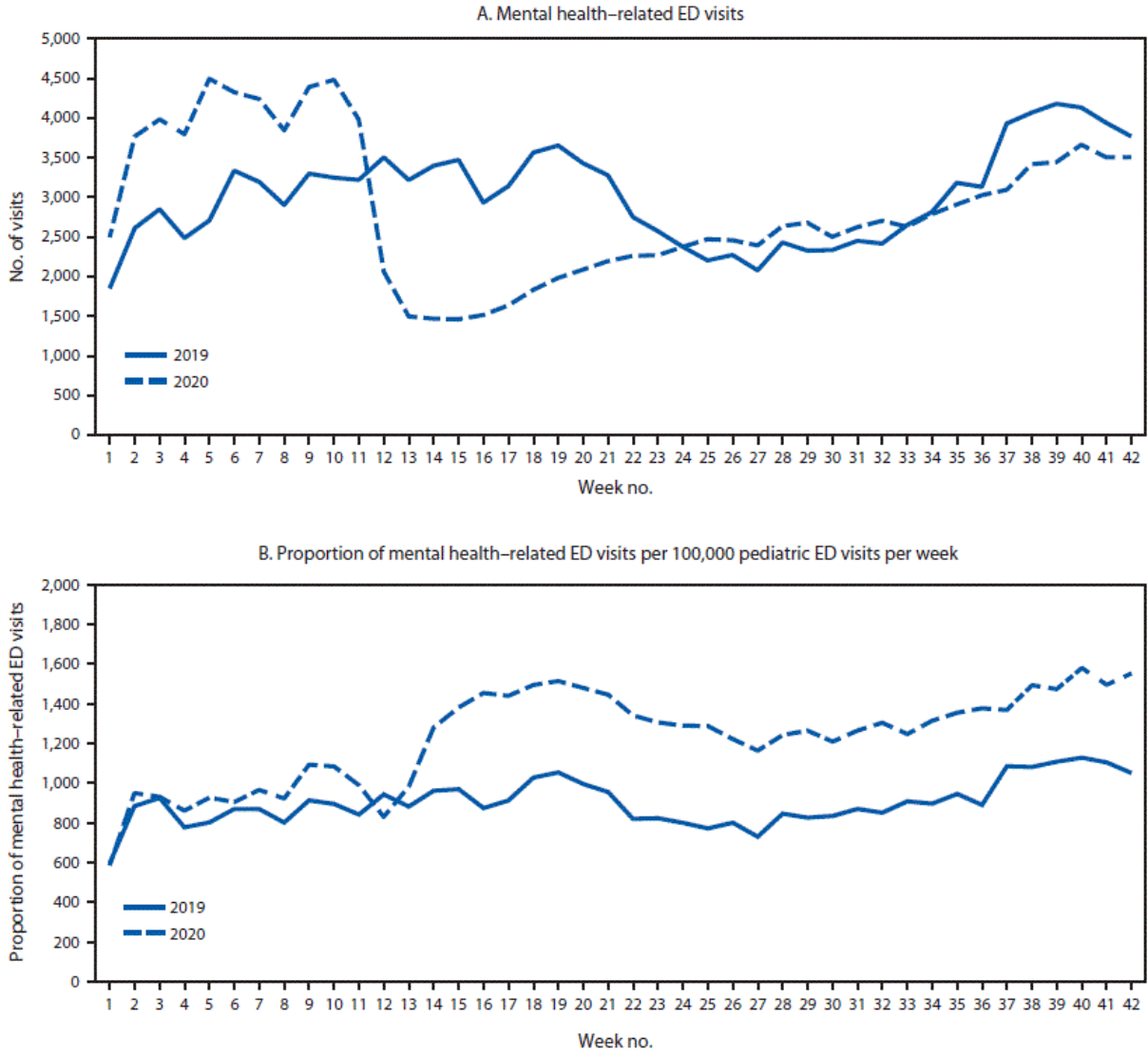

Şekil 3.1: Covid 19 salgının günlük verilerini gösteren grafik

Kaynak: Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi (e-ISSN:2147-1606)

Şekil 3.1 de Covid 19 salgını boyunca Türkiye’de görülen günlük vaka sayılarına ilişkin veriler yer almaktadır. Salgın süreci boyunca vaka sayılarında neredeyse sürekli bir dalgalanma görülmektedir. Grafikte yer alan veriler Türkiye Sağlık Bakanlığı tarafından verilen güncel verilerdir. Bu verilere dayanarak salgının etkisinin tam anlamıyla yitirmediğini söylemek mümkündür. Mart 2020 tarihinde başlayan salgın günümüzde hala toplumu oldukça önemli bir biçimde etkilemeye devam ediyor.

Şekil 3.2. Amerika’da acil servislere mental rahatsızlıklar için başvuran yetişkin ve çocukların 2019-2020 verileri

Grafik A yetişkinlerin acil servislere mental semptomlarla başvurma grafiği

Grafik B 18 yaşından küçüklerin yani çocukların Mental semptomlarla başvurma verileri

Kaynak: MMWR ve Morbidite ve Mortalite Haftalık Raporu

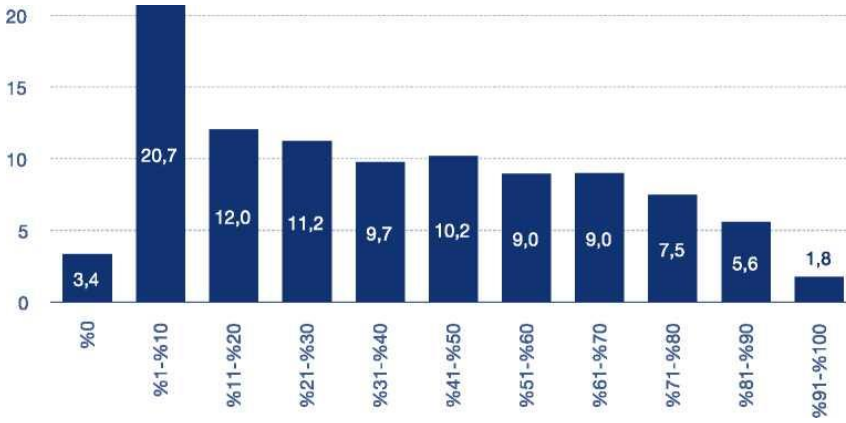
Şekil 3.2 deki Grafikler detaylı bir biçimde incelendiğinde Pandemi sürecinde yetişkinlerin acil servislere başvuru oranlarının 2019’da 2020 yılına gelindiğinde değişiklik göstermediği söylenebilir. 2019 ve 2020 yılları arasında önemli bir farkın olmadığı görülmektedir. Ancak çocukların verileri incelendiğinde 2020 yılında 2019 yılına göre mental semptomlarla acil servislere başvuran çocuk sayılarındaki artış göze çarpmaktadır. Bu veriler ışığında Pandeminin çocukların psikolojileri üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Tezde daha öncede bahsettiğimiz üzere çocuklar pandemi koşullarıyla başedebilecek deneyim ve tecrübeye sahip olmadıklarından bu süreçten daha çok etkilendiklerini söylemek mümkündür.

EBSAM (2021) tarafından 14963 öğretmenle yaptığı anket çalışmasıyla uzaktan eğitime dair veriler ortaya koydu. EBSAM yaptığı araştırmalarda öğretmenlere yönelttiği sorularla öğrencilerin online eğitime katılım süreçlerini değerlendiren bir çalışmaya imza attı. Yapılan çalışmayı incelendiğinde çocukların salgın döneminde eğitime yaterince katılamadığı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda verilerden oluşturulan bazı grafik ve tablolar ile uzaktan eğitimin yarattığı etki göz önüne serilmiştir. Aşağıda yer alan tablo ve grafiklerde verilen veriler öğretmenlerin Anket sorularına verdikleri cevaplar ışığında ortaya çıkmıştır.

Şekil 3.3 : Öğrencilerin ne kadarı canlı derslere katılım sağlama durumu
Kaynak: EBSAM ARAŞTIRMA DİZİSİ (2021)

Şekil 3.3 Grafikte yaklaşık 14000 öğretmenin öğrencilerinin canlı derslere ne kadar katıldıklarını göstermektedir. Öğrencilerinin tümünün canlı derslere katılabildiğini söyleyen öğretmenlerin sayısı toplam sayının sadece %5.7 sini oluşturmaktadır. Öğrencilerinin yarısından azının derslere katılabildiğini beyan öğretmenlerin oranı ise %39.3'tür. Bu veriler ışığında öğrencilerin eğitime yeterli düzeyde katılmadıklarını söylemek yanlış olmaz. Bu durumu destekleyen diğer bir veri ise aşağıda verilmiştir.

Şekil 3.4 : Öğrencilerin yüzde kaçını derslere katılmama durumu
Kaynak: EBSAM ARAŞTIRMA DİZİSİ (2021)

Şekil 3.4 Grafikte ise derslere katılmayan öğrencilerin yüzdelere göstermektedir. Yaklaşık olarak derslerin %45'ine öğrencilerin yarısından fazlası katılmamıştır. Bu da öğrencilerin gerekli eğitim ve öğretim kazanımlarını alamadıklarını göstermektedir. Neredeyse derslerin yarısına katılım oranı düşük kalmıştır. Eğitim öğrencilere hem teorik hem de davranışsal kazanımlar sağlamaktadır. Bu nedenle katılım oranlarının artırılması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda öğretmenlere, öğrencilerin neden derslere katılmadıkları sorulmuş ve temel nedenler göz önüne koyalınmaya çalışılmıştır.

Tablo 3. Öğrencilerin dersleri düzenli takip etmemesinin nedeni/nedenleri

Neden	n	%
Bilgisayar/tablet ve internet gibi araçlarının olmaması	10.323	76,3
Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinin uzaması nedeniyle ciddi bir motivasyon kaybı içinde olması	7.777	57,5
Ebeveynlerinin çocuklara dijital öğrenme ortamında yardımcı olamaması	6.038	44,6
Ailenin çocuklara yeterince destek olmaması	5.439	40,2
Sınav ya da not gibi ölçme değerlendirilmenin yapılmaması	5.139	38,0
Öğrencilerin akranlarından uzak olması nedeniyle sosyal ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmesi	4.957	36,6
Ailesinin çalışması nedeniyle çocuklara destek olacak kimsenin olmaması	4.050	29,9
Sessiz bir çalışma ve öğrenme ortamının olmaması	3.613	26,7
Diğer	396	2,9
Okul ve öğretmenlerin öğrencilere yeterince destek olmaması	363	2,7
Dersleri düzenli olarak yapmamam	229	1,7

Kaynak: EBSAM ARAŞTIRMA DİZİSİ (2021)

Tablo 3 çocukların(öğrencilerin) eğitimden uzak kalmasının olası sebeplerini ortaya koymaktadır. Bu ankette sorulara birden çok cevap verilmiş ve veriler öyle elde edilmiştir. Öğretmenlerin yaklaşık %76'sı teknolojik yetersizliği neden olarak göstermiştir. Diğer ana nedenler de motivasyon kaybı, ailelerin ilgisizliği, öğrencilerin içinde buldukları ruh hali gibi.

Tablo 4. hangi yaş grubundaki öğrencilerden süreçten olumsuz etkilen durumu

	n	%
1. sınıf	10.326	69,1
12. sınıf	6.566	43,9
8. sınıf	6.426	43,0
9. sınıf	5.935	39,7
5. sınıf	5.156	34,5
2. sınıf	4.215	28,2
4. sınıf	3.607	24,1
11. sınıf	3.161	21,2
7. sınıf	3.054	20,4
10. sınıf	3.024	20,2
6. sınıf	2.766	18,5
3. sınıf	2.360	15,8

Kaynak: EBSAM ARAŞTIRMA DİZİSİ (2021)

Tablo 4 salgın nedeniyle eğitimin kesintiye uğraması ve uzaktan eğitim modeline geçilmesi sürecinin en çok hangi sınıfları olumsuz etkilediği verisini ortaya koymaktadır. Öğretmenlere göre en çok 1. Sınıflar salgın sürecinden olumsuz etkilenmiştir. Öğretmenlerin yaklaşık % 70'i 1. Sınıfların salgın sürecinden olumsuz etkilendiğini düşünmektedir. 1.sınıfları takiben kademe geçişi yapacak olan 12. Sınıflar ve 8. Sınıflar da bu süreçten olumsuz etkilenmektedir. Bu da gelişimsel açıdan geçiş döneminde olan çocukların salgından daha olumsuz etkilendiğini göstermektedir.

Tüm bu veriler ışığında Salgın döneminde yaşanan olumsuzlukların çocukları etkilediğini söylemek mümkündür. COVID 19 salgını etkisini hala sürdürmektedir. Ulaşabildiğimiz veriler çocuklarda eğitim süreçlerinin olumsuz etkilendiğini gösteriyor. Çocukların gelişim alanı olan ve bireyselliklerine katkı sağlayan eğitimde yaşanan bu olumsuzluklar çocukların psiko-sosyal gelişimlerini de olumsuz etkiliyor. Ancak bu etkinin ölçülebilmesi ve verilerle ortaya konabilmesi için Salgının üzerinden belli bir süre geçmesi gerekiyor. Bu kapsamda çocuklarda psikolojik rahatsızlıkların görülme oranında artış bekleniyor. Ancak bu öngörüğü destekleyecek verilere sahip değiliz. Ancak çocukların ve ailelerinin hayatlarında yaşanan kesintiler, değişiklikler bu öngörüğü destekliyor. Bu kapsamda verileri pandemilerin yaşattığı ölümler, Covid 19 salgını verileri ve eğitimde yaşanan kesintilere dair verilerle ele aldık. Değerlendirmeler kapsamında geleceğin yetişkinleri olan çocukların gelişimlerinin aksadığını ve olumsuz etkilendiğini söylemek yanlış olmaz.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Salgın denildiğinde genellikle akla ilk gelen olumsuz etkiler kişilerin fiziksel sağlığı ile alakalıdır. COVID 19 salgınının erken aşamasında toplumlar ve devletler de fiziksel zararları önleme yoluna gitmiştir. Ancak özellikle aşının bulunmasına rağmen salgının yayılımı tam anlamıyla önlememiştir. Bu noktada salgının sadece fiziksel sağlığı değil aynı zamanda ruhsal sağlığında olumsuz etkilediği göz önüne daha net alınmıştır. Özellikle salgında birçok temel hakkın kısıtlanması ile beraber eğitimdeki kısıtlamalar öğrencinin ruhsal sağlığı olumsuz etkilemiştir. Örneğin sokağa çıkma yasakları, eğitime dair kısıtlamalar sonucu uzaktan eğitime geçilmesi ve sosyal mesafe kuralları nedeniyle sosyal hayat durma noktasına gelmiştir. Sosyal bir varlık olan insanın bu kısıtlamalardan olumsuz yönde etkilenmesi kaçınılmazdır. Salgınlar tarihi bu olumsuz etkilerin ölçeğini anlamakta büyük bir katkı sağlar. Zira salgınların yayılma hızını belirleyen tek faktör virüsün yapısı ve kaynağı değildir. Tarihsel süreçte yaşanan salgınların nasıl küresel ölçeklerde etkilere neden olduğunu anlamak, gelecekte yaşayabileceğimiz olumsuzlukları önlemek için büyük önem taşır. Tam bu noktada başka bir soru devreye girer. Salgınların psikolojik etkileri ve eğitimdeki kısıtlamalar geleceğimizi nasıl etkileyecek? Bu sorunun cevabı geleceğimizin yetişkinleri olan çocuklarda saklıdır. Bu nedenle salgınların çocukların psikolojileri üzerindeki psiko-sosyal etkilerini, dolayısıyla eğitime olan yansımalarını doğru bir şekilde analiz etmek gerekir. Salgının erken aşamalarında çocukların eğitimine nasıl devam edileceği sorusu baskınken, ilerleyen süreçte ruh sağlıklarının salgından nasıl etkilendiği daha baskın hale gelmektedir. Bu noktada incelediğimiz araştırmalar COVID 19 salgınının çocukları önemli oranda etkilediği sonucuna ulaştık. COVID 19 salgını çocukları hem psikolojik hem de davranışsal açıdan oldukça olumsuz etkilemiştir. Örneğin 0-5 yaş grubuna mensup çocuklarda tuvalet kazaları, iştahsızlık, aşırı ürkeklik gibi semptomların ortaya çıktığı, 6 11 yaş

grubunda yer alan çocuklarda ise ders başarılarının düşmesi, içine kapanma, kâbus görme ve uyku problemleri gibi semptomların ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra yaş grubu fark etmeksizin çocuklarda stres ve kaygı seviyelerinde artış görülmüştür. Depresyon, kaygı bozukluğu, letarji gibi psikolojik buhranlarda da önemli bir artış göze çarpmaktadır. Tüm bunlar aslında gelecekte oluşabilecek küresel bir psikolojik buhranı işaret ediyor. Bu çalışma bu anlamda önem taşıyabilir. Zira pandeminin çocuklar üzerindeki psikolojik etkileri göz ardı edilir ve gerekli önlemler alınmazsa daha kötü sonuçlarla karşı karşıya kalınabilir. Pandeminin ortaya çıkardığı iç karartıcı bu tablonun önüne geçilmesi acil ve hayati bir önem taşımaktadır. Bu noktada 3 unsurun çok önemli bir rolü olacağını düşünüyoruz. Bu unsurlar Aileler, Okul ve psikoloji alanı uzmanlarıdır. Öncelikle ailelerin çocukları daha iyi gözlemlemesi ve çocukların içinde bulunduğu zorlu durumu fark etmesi çok önemlidir. Çünkü çözüm aileden başlayacak ve diğer unsurlarla devam edecektir. Bu noktadan sonra ise çocukların en çok vakit geçirdiği okul devreye girmelidir. Çünkü okul yaşamı çocukların bireyselleştiği, sosyalleştiği ve rutinlerinin olduğu bir alandır. Bu nedenle çocukların okulda psiko-sosyal açıdan desteklenmesi büyük önem arz etmektedir.

Okullar normallığı temsil eden ve eğitim yoluyla normal yaşama dönmeyi sağlayan en büyük kurumlardan biridir. Demircioğlu (2021, s40-48)'e göre okullar oyun ve etkinliklerle süreklilik yaratarak normallik vurgusu yaratmalı, çocukların kendilerini daha kolay ifade edebileceği koşullar sunmalı, pandemiye anlamlandırma süreçlerine katkı sağlamalı ve yapacakları gözlemlerle çocukların ihtiyaçlarını tespit etmeleri gereklidir. Böylece çocuklarda bir yeniden toparlanma süreci oluşacak ve okullar bu noktada destekleyici görevini tam anlamıyla yapacaktır. Okullardaki personelin bir diğer katkısı da profesyonel yardıma ihtiyacı olan çocukları saptamak ve gerekli iş birliklerini kurarak bu ihtiyacı gidermek olacaktır. Zira profesyonellere ulaşım ve maddi imkansızlıkların aşılması da önem arz etmektedir. Üçüncü unsurdaki psikoloji uzmanlarının katkısı olacaktır. Zira uzman desteği yeterince sağlanamazsa çabalar yetersiz kalacaktır. Sonuç olarak geleceğimizin yetişkinleri olan çocukların ihtiyaçlarının fark edilmesi ve giderilmesi acil ve hayati bir önem taşımaktadır.

4.2. Öneriler

Salgınların çocuklar üzerindeki etkileri oldukça fazla tartışmaya konu oldu, bilgi üretildi. Bu tartışma ortamının salgın sonrasında da devam etmesi ve salgının etkilerinin çocukların gözünden anlamaya çalışan bilimsel çalışmaların artması ve desteklenmesi öncelikli hale getirilmelidir.

KAYNAKÇA

1. Beck, U. (2011). Risk Toplumu. Özdoğan K. ve Doğan, B. (Çev.). İstanbul: İthaki
2. Bozkurt, Y., Zeybek, Z., & Aşkın, R. (2020). Covid-19 pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(37), 304-318.
3. Cohen, M. S., Hellmann, N., Levy, J. A., DeCock, K., & Lange, J. (2008). The spread, treatment, and prevention of HIV-1: evolution of a global pandemic. The Journal of clinical investigation, 118(4), 1244-1254.
4. Derman, O. (2020). Tarih boyunca insanlığın salgın hastalıklarla mücadelesi. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 63.
5. EBSAM Araştırma dizisi. Pandemi döneminde Öğrenme Kaybı-Tespit Ve Öneriler: 23/ Nisan 2021
6. Gates, B. (2020). Responding to Covid-19—a once-in-a-century Pandemic? New England Journal of Medicine, 382(18), 1677-1679.
7. Holt-Lunstad, J. (2017). The potential public health relevance of social isolation and loneliness: Prevalence, epidemiology, and risk factors. Public Policy & Aging Report, 27(4), 127-130. doi:10.1093/ppar/prx030
8. Irwin W. Sherman. Çeviren. Emel Tümbay, Mine Anğ Küçüker. Dünyamızı Değiştiren On İki Hastalık. 2016. İş Bankası Kültür Yayınları: 10-20
9. Janoff-Bulman, R., ve Timko, C. (1987). Coping with traumatic life events: In Coping with negative life events, Boston: Springer,
10. Lau, J. T., Yang, X., Pang, E., Tsui, H. Y., Wong, E., ve Wing, Y. K., (2005). SARS- Related Perceptions in Hong Kong. Emerging Infectious Diseases, 11(3), 417-424. https://doi.org/10.3201/eid1103.040675
11. Sağlık Bakanlığı (2021) Covid-19 Rehberi, (25.02.2021). Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Covid-19 (2019-nCoV Hastalığı) Rehberi (Bilim Kurulu Çalışması). Sağlık Bakanlığı.

12. Wallace, C. L., Wladkowski, S. P., Gibson, A., ve White, P. (2020). Grief during the COVID-19 pandemic: considerations for palliative care providers. *Journal of Pain and Symptom Management*, 60, e70-e76
13. World Health Organization. (2021), Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public, (13.06.2021 tarihinde <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/need-extra-precautions/people-at-higher-risk.html> adresinden alınmıştır.).
14. Wu, K. K., Chan, S. K., ve Ma, T. M. (2005). Posttraumatic Stress, Anxiety, and Depression in Survivors of Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)", *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 18(1), 39-42.
15. Yaşayanlar, İ. (2018). Bir hastalık olarak kolera ve tarihte kolera pandemileri. *Toplumsal Tarih*. 296, 49-55.
16. Yıldırım, S. (2020). Salgınların Sosyal-Psikolojik Görünümü: Covid-19 (Koronavirüs) Pandemi Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 4-15.